

Knihovna na pár kliknutí

Eva Měřínská

Městská knihovna v Praze
eva.merinska@mlp.cz

Spoluautoři: Lenka Hanzlíková, Klára Sušická
Městská knihovna v Praze
lenka.hanzlikova@mlp.cz, klara.susicka@mlp.cz

Abstrakt

Městská knihovna v Praze se snaží vyhovět všem „běžným“ uživatelům knihoven „běžnými“ způsoby – má 42 poboček po celé Praze doplněné stanicemi bibliobusů, přes 2 miliony dokumentů k půjčení, wifi pokrytí, nabízí prostor pro výstavy, multifunkční sály, několik výstavních prostorů, jeden kolotoč, hrad Vinohrad a draka. K tomu nabízí 100 online knih pro elektronické čtečky a mobily, 1000 zdigitalizovaných knih prostřednictvím Krameria, 11 online databází se vzdáleným přístupem a další online služby, které rozšiřují „papírové“ služby knihovny. Příspěvek přiblíží cestu Městské knihovny v Praze, na kterou se vydala s cílem vyjít vstříc potřebám moderního člověka.

Proč se vyplatí knihovny v době elektronických informací

Městská knihovna v Praze (MKP) je veřejnou univerzální knihovnou, která chce nabízet služby co nejširšímu spektru uživatelů. Ve strategii MKP se píše:

Městská knihovna v Praze je knihovnou pro každého, kdo chce porozumět světu i sám sobě.

Proto:

- získává, zpracovává, uchovává a zpřístupňuje knihy a další informační prameny ze všech oblastí lidského poznání,
- nabízí literaturu a další kulturní hodnoty, podporuje zájem o četbu,
- pomáhá všem lidem, bez ohledu na jejich společenské postavení či věk, naplnit právo na informace, na trvalé vzdělávání a poznávání, na přístup ke kulturnímu dědictví národa a ke světové kultuře a umění,
- poskytuje služby v přiměřeném rozsahu, kvalitně, levně, rychle a efektivně,
- klade důraz na služby pro děti, mládež a studenty,
- je místem hledání, spočinutí, inspirace a setkávání.¹

Z tohoto úvodního jasného vymezení vyplývá, že MKP chce jít s dobou a nabízet takové služby, případně prostředky k jejich využívání, které výše uvedené cíle budou pomáhat naplňovat.

Knihovna si je plně vědoma toho, že je třeba hledat cestu ke čtenářům/uživatelům i jiným způsobem než tradičními výpůjčními službami.

E-sloužby

MKP se snaží jít svým čtenářům naproti. Hodně se ptáme a reflektujeme odpovědi, většinu smysluplných požadavků se snažíme realizovat. V poslední době se jedná např. o službu „vracení všude“, která umožňuje vrátit půjčenou knihu na kterékoliv

¹ Strategie Městské knihovny v Praze do roku 2015. Praha : MKP, 2007. s. 6

pobočce MKP, není tedy nutné vracet knihu tam, kde byla půjčena. Ráda bych se ale věnovala především službám, které nabízíme online přes internet.

Jedná se o zhruba 100 beletristických knih v různých formátech, přes 1000 monografií umístěných v SW Kramerius a 11 licencovaných databázích. V nejbližší době se novou, respektive zrenovovanou, službou stane náš katalog. Je známý jako Koniáš, který má ale knihy rád.

Kramerius

V roce 2007 začala MKP realizovat projekt HISPRA – Záchrana historických pragensijních a dalších vzácných dokumentů z fondu Městské knihovny v Praze podpořený dotací z grantu tzv. „Norských fondů“ (FM EHP/N)².

Jedním z hlavních výstupů tohoto projektu je zpřístupnění části knižního fondu MKP v elektronické podobě prostřednictvím internetu. K digitalizaci byla určena především „historická“ pragensia, tzn. knihy vydané převážně v 19. století a v první polovině 20. století. Digitalizace byla u většiny jedinou možností, jak knihu uchovat trvaleji, než na kyselém papíře tehdejší doby. Kromě pragensijních titulů zastřešil projekt i digitalizaci části teatrálií a hudebního fondu MKP, pragensia ale tvoří v tuto chvíli ucelený celek digitální sbírky.

Tituly jsou zpřístupňované přes rozhraní Krameria, knihovna netrpělivě očekává verzi 04. Kromě přímého vstupu přes adresu <http://kramerius.mlp.cz/kramerius> nabízí MKP ještě dva alternativní přístupy k zdigitalizovaným knihám, které ale ve výsledku rovněž využívají SW Kramerius. Jedná se o speciální stránku www.prahavknihovne.cz, která umožňuje prohlížení naskenovaných knih v jednoduchém on-line prohlížeči JPG. Avšak pro fulltextové vyhledávání odkazuje na Krameria. Podobně je s Krameriem propojen náš katalog, ať Koniáš nebo jeho webová varianta. Pokud je hledaný titul zdigitalizovaný, je možné se k němu přes příslušné ikony proklikat.

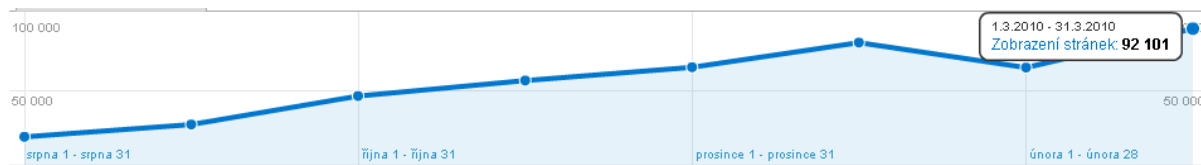
Titul	Záhlaví	Hodnocení	OCH	Rok	Signatura	Druh	Svazky
365 odpoledních výletů z Prahy	KURZ, Vilém	★★★★★	E3a1a	1908	E 970	Knihy	Svazky
Antonín Wierl a česká renesance	WIRTH, Zdeněk	★★★★★	D5b3a1	1921	HD 40	Knihy	Svazky
Bartošova Kronika pražská o.l.	BARTOŠ pisar	★★★★★	D5a4	1851	H 2071	Knihy	Svazky
Děje pražské w krátkém nastienu	TOMEK, Václav Vladivoj	★★★★★	D5a1	1845	HB 1062	Knihy	Svazky
Děje university Pražské	TOMEK, Václav Vladivoj	★★★★★	D5b9a	1849	I H 2414	Knihy	Svazky

Obr. 1: Výpis online katalogu MKP (ebawebu) s označením zdigitalizovaných titulů

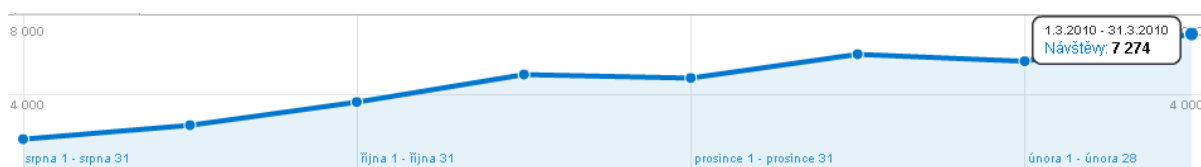
Kromě ne zcela uživatelsky vstřícného prostředí Krameria se potýkáme s problémy souvisejícími s autorskými právy. Chtěli bychom maximum těch textů, které je možné nabízet ke vzdálenému přístupu, čtenářům takto opravdu poskytnout. Hodláme proto řešit dílčí zpřístupňování např. „volných“ příspěvků ve sbornících apod. V budoucnu bychom chtěli nadále rozvíjet zmiňovanou „Prahu v knihovně“ a proměnit ji ve

² MĚŘÍNSKÁ, Eva; VOJÍŘOVÁ, Kateřina. Projekt HISPRA - záchrana historických pragensijních z fondu Městské knihovny v Praze (MKP) . In *Knihovnický zpravodaj Vysočina : Ročník 9 / číslo 2*. Havlíčkův Brod : Krajská knihovna Vysočiny, 2008 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <<http://kzv.kkvysociny.cz/Default.aspx?id=1085>>. ISSN 1213-8231.

web 2.0, kde by uživatelé např. měli možnost využívat plné texty, pomoci s jejich korekturami, přidávat fotografie a odkazy na knihy do plánu Prahy apod.

graf č. 1: Kramerius MKP – počet zobrazení stránek v březnu 2010

graf č. 2: Kramerius MKP – počet návštěv v březnu 2010

Čapek, Němcová a další v síti

Zkušenosti z digitalizace specializovaného fondu se MKP rozhodla využít a zacílit na běžného „mainstreamového“ čtenáře. MKP se chopila příležitosti a začala nabízet beletrii prostřednictvím elektronických textů. V současné době se soustředí na ucelené celky děl, která již nejsou vázaná autorskými právy. U zajímavých jednotlivostí, které zatím volné nejsou, vstupuje MKP do jednání s držiteli autorských práv a prozatím se daří dohodnout (J. Čapek, Fr. Gell). Text nabízí MKP s různými přidanými hodnoty, kterými není jen možnost stáhnout si daný titul v sedmi různých formátech bez nutnosti být registrovaným čtenářem knihovny, ale i další informace: bibliografie, odkazy do katalogu umožňující výpůjčku fyzického svazku, dále odkazy jinam na web, životopisy, další seznamy příbuzné literatury apod.

V současné době tak MKP nabízí dílo Karla Čapka, Boženy Němcové, české pohádky, příběhy Sherlocka Holmese a od května 2010 funguje májovská stránka, na které samozřejmě nechybí stěžejní dílo – Máj od K. H. Máchy. Ale čtenáři tam najdou mnohem více – májové číslo časopisu Lumír z roku 1861, máchovské prvotiny v překladu Zdenky Bergrové nebo kouzelnou publikaci Květena jarní z roku 1877, ale také ukázkou z knihy Básník v báglu současné autorky pro děti a mládež Ivony Březinové. V dalším plánu se chystáme zpřístupnit kompletní dílo K. H. Máchy a vytvořit portál pro povinnou četbu.

Každý zmiňovaný subprojekt je v tuto chvíli prezentován na samostatné stránce a odkazy na ně jsou soustředěny na adrese www.e-knihovna.cz. Dostupnost elektronických textů je akceptována i v katalogu, který umožňuje přístup k těmto plným textům (zobrazení, stáhnutí či zaslání na e-mail).

K zveřejňování beletrie elektronicky přistupuje MKP zodpovědně a pokud možno „ergonomicky“. Snažíme se spolupracovat s různými partnery, od kterých získáváme např. již vyčtené texty nebo možnost zpřístupnit další zajímavé materiály vázající se k tématu apod. Za projekt Karel Čapek on-line³ získala MKP cenu Knihovna roku 2009 udělovanou Ministerstvem kultury ČR v kategorii „významný počin v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb“.

³ KOPENCOVÁ, Zuzana; MĚŘÍNSKÁ, Eva. Dílo Karla Čapka všem – webový Karel Čapek. In *Knihovny současnosti 2009 : Sborník ze 17. konference, konané ve dnech 23.–25. června 2009 v Seči u Chrudimi*. Brno : [s.n.], 2009 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.sdruk.cz/sec/2009/sbornik/2009-5-119.pdf>>. ISBN 978-80-86249-54-4.

Městská knihovna v Praze

ČAPEK, Karel: Loupežník. R.U.R. Bílá nemoc

ČAPEK, Karel BB 752
 Loupežník : četba pro žáky základních a středních škol / Karel Čapek ;
 dosl. Jiří Holý . Vyd. Loupežníka 11., v ČS 2., R.U.R. 22., v ČS 5., Bílá
 nemocí 17., v ČS 4 . - Praha: Československý spisovatel, 1983 . -
 335 s. ; 19 cm : Kč-19,00

Jedna komedie a dvě dramata s rozbořem her z hlediska autorova
 vidění člověka uprostřed závažných dramatických situací.

[česky]

Deskriptory

- divadelní hry
- divadelní hry pro děti a mládež
- soubory
- výběry
- čeští dramatikové
- české drama (o něm)
- forma: div.hra, scénář
- nosič: papír
- způsob vydávání: monografie
- úroveň zpracování: jednoduchá
- Čapek Karel

Hledej podobné tituly

Hodnocení návštěvníků
 ★★★★★
 3,60
 Počet hodnotících: 5

Ohodnoťte titul

Vynikající ★★★★★
 Velmi dobrý ★★★★
 Průměrný ★★★
 Nic moc ★★
 Hrůza ★

Odeslat

Elektronické verze ke stažení

Zdroj	Název díla	html	rtf	pdf	txt	pdb	prc	epub
Zdroj	Bílá nemoc	551 kB	209 kB	343 kB	108 kB	70 kB	315 kB	52 kB
Zdroj	R.U.R.	743 kB	218 kB	360 kB	116 kB	73 kB	404 kB	57 kB
Zdroj	Loupežník	728 kB	219 kB	318 kB	102 kB	63 kB	421 kB	50 kB

Obr. 2: přehled formátů e-textů na online katalogizačním lístku (ebaweb)

Čapek	20 306
pohádky	13 517
Sherlock Holmes	11 139
Němcová	6 602
e-knihovna	9 281

Tab. 1: Přehled přístupů na stránky jednotlivých projektů „e-beletrie“ za měsíc březen 2010

Databáze

Koncepce licencovaných externích e-zdrojů v Městské knihovně v Praze je budována přibližně od druhé poloviny 90. let 20. stol. Díky národním licencím jsme se seznámili s bázemi typu Anopress, EBSCO i Proquest 5000, pořízeny byly rovněž právní infozdroje⁴. Postupem času jsme stále více propracovávali kolekci šitou na míru krajské veřejné knihovně, která se v jistých prvcích podobá modelu akvizic v knihovnách akademických, celkově si však žádá specifická řešení i produkty. O krátkodobé strategii kopírující jednotlivé typy služeb MKP máme již poměrně jasnou představu, i když i zde bychom, nebýt finančních limitů, samozřejmě mohli nabízet více např. z oblasti literární vědy nebo historie⁵. Vzdáleně připojit přes webové rozhraní MKP je v současné době možné u těchto typů externích databází:

⁴ Monitoringové ani právní infozdroje MKP podle licenčních podmínek nemůže zpřístupňovat vzdáleně.

⁵ SUŠICKÁ, Klára Koncepční rysy v akvizici (online) e-zdrojů v Městské knihovně v Praze. In *Knihovny současnosti 2008 : Sborník z 16. konference, konané ve dnech 16.–18. září 2008 v Seči u Chrudimi. Brno 2008*. Brno : [s.n.], 2008 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <http://www.sdruk.cz/sec/2008/sbornik/2008-2-153.pdf>. ISBN 978-80-86249-49-0.

- odborná **periodika** ve fulltextových databázích EBSCO a Proquest Central, pro oblast filmu FIAF a hudby IIMP (v nejbližší době se chceme soustředit také na tituly novinové)
- online brány k **encyklopedickým kompendiím** z oborů, pro které máme specializované úseky a fondy (Film Indexes Online, Oxford Music Online, Oxford Art Online, audiodatabáze Music Online)
- univerzální **referenční příručky** střední odbornosti (česká COTOJE a anglická Oxford Reference Online)

Výrazné ulehčení rozpočtu znamenají konsorcia (částečně) dotovaná MŠMT, jejichž členy se MKP stala díky vysoké kompetenci některých svých pracovišť.

Všechny databáze jsou využívány, pozorně sledujeme především ty, ke kterým se mohou autorizovaní čtenáři přes EZ proxy server připojit vzdáleně⁶. Ačkoli statistiky připojení nejsou v některých případech zcela uspokojivé, ve formování kolekce hodlá MKP pokračovat nejen proto, že licencované databáze odpovídají trendu moderní elektronické knihovny. Na jedné straně se totiž domníváme, že (nejen český) trh s externími databázemi není dosud nasycen a bude stoupat množství zdrojů lépe odpovídajících poptávce většiny našich návštěvníků – ať již jde o popularizační oborové portály nebo nakladatelské projekty e-knih příručkového typu⁷. Na druhé straně, z pohledu MKP existuje ještě stále velká rezerva v dlouhodobé strategii zpřístupnění externích licencovaných zdrojů pomocí jednotného metavyhledávání, jež by velice pravděpodobně statistiky využití zvýšilo. Analyzujeme na tomto poli různé produkty a ve vztahu k nim naše finanční možnosti - nový web MKP je na této cestě jen prvním krůčkem.

Summary by Month										
Month	Daily Avg				Monthly Totals					
	Hits	Files	Pages	Visits	Sites	KBytes	Visits	Pages	Files	Hits
Apr 2010	3528	2883	2196	253	340	1606912	6596	57105	74973	91740
Mar 2010	10175	8736	5987	533	2127	4818766	16550	185626	270836	315434

Summary by Month										
Month	Daily Avg				Monthly Totals					
	Hits	Files	Pages	Visits	Sites	KBytes	Visits	Pages	Files	Hits
Apr 2010	299	265	69	8	120	214784	209	1807	6902	7775
Mar 2010	461	410	116	12	251	612192	382	3611	12736	14309

obr. 3: Statistika využití databáze hudebních nahrávek Music Online Alexander Street Press a univerzální článkové databáze Proquest Central v MKP za totéž období se značně liší.

Co jsme se dozvěděli od čtenářů

V loňském roce knihovna provedla dva výzkumy mezi čtenáři. Pro rozvoj služeb v reálném čase byl zajímavý zejména ten, kde jsme se ptali čtenářů aktivních, tedy těch, kteří knihovnu využívají. A mimo jiné nás samozřejmě zajímalo, jak čtenáři využívají naše „EIZ“.

Možnost vypůjčení e-knih přes internet by uvítalo přes 40% respondentů. V době, kdy se průzkumy prováděly byl spuštěný první projekt e-knihovny „Karel Čapek online“. V současné době je nabídka e-knihovny mnohem větší a také díky různým

⁶ Vzdálený přístup k databázím nabízí MKP čtenářům od r. 2006.

⁷ SUŠICKÁ, Klára. E-zdroje u českých nakladatelů a vydavatelů. In *Sborník : Inforum 2009*. [s.l.] : [s.n.], 2009 [cit. 2010-04-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.inforum.cz/archiv/inforum2009/sbornik/86/>>.

formám komunikace mnohem známější. A v rozvoji chceme pokračovat i nadále – posledním spuštěným projektem je „Máj, lásky čas“, který odkazuje k máchovskému výročí a zároveň je přijatelný pro širokou veřejnost díky kombinaci „klasiky“ a současných autorů.

Zájem veřejnosti o e-knihy nás inspiroval k uspořádání Dne elektronických knih, který byl součástí letošního „Března měsíce čtenářů“. Hlavním cílem bylo seznámit veřejnost s naší e-knihovnou a e-čtečkami. Záměr se povedl, v e-koutku se stálo přes 200 zájemců, kteří kvitovali naši novou službu a zároveň se poptávali, kdy bude možno si půjčovat i novou knižní produkci. Zatím na to odpovídáme pokrčením ramen s poukazem, že je to spíše otázka na vydavatele než na knihovny. Až budou české e-knihy běžným produktem, jsme připraveni je půjčovat, ale je na to připravená i legislativa? Kromě testování využití čteček pro beletristické texty, zkusíme i jejich možnosti zobrazování článků z databází.

Na rozdíl od e-knih je totiž využívání databází nepoměrně slabší. Skóre přístupu teď zvedá nová akvizice Music Online, která nabízí kromě informací i poslech hudby online. To jasně mluví pro to, že producenti by se měli aktivně zamýšlet, jakou přidanou hodnotu, např. v obsahu, vlídnosti uživatelského prostředí, uživatelům nabízet. Žijeme v době Googlu a Wikipedie... I přes naši snahu o dlouhodobou propagaci této služby 89 % respondentů v průzkumu odpovědělo, že databáze se vzdáleným přístupem nevyužívají. Nejčastěji odpovídali, že o službě nevědí, nepotřebují ji, mají lepší přístup k databázím jinde nebo je nezajímá.

S plánovanou renovací katalogu a také celého webu Městské knihovny v Praze se zlepšit informovanost uživatelů o online službách, nejen přímo na webu, ale také pomocí informačního zpravodaje a možnosti individuálního uživatelského nastavení přístupového profilu na stránky MKP.

Co přinese nový web MKP

Městská knihovna v Praze plánuje na červen 2010 spuštění nového webu knihovny. ten by měl přinést několik pozitivních kroků směrem ke čtenáři. Pokud chceme navázat na výše uvedené, je třeba zmínit nové vyhledávání v databázi katalogu na základě technologie FAST a implementace FRBR do struktury záznamů. To přinese snazší a jednoznačnější přístup k elektronickým plným textům, naskenovaným knihám a částečně i k databázím.

Reakce čtenářů v našich průzkumech jasně volají po lepší a jasnější komunikaci nejen nových služeb. Nový web by měl celou tuto situaci zpřehlednit a usnadnit. Bude zcela nově nastrukturován a pomůže mu i nová moderní grafika. Zároveň sjednotí dvoukolejnost našeho katalogu, jak v knihovně na OPACích, tak přes webové stránky bude v jednotném webovském prostředí.

Doufáme, že krok vedoucí k proměně virtuálního prostředí knihovny povede k větší spokojenosti čtenářů a že umožní lepší využívání našich „EIZ“, kteréžto označení jako „veřejná“ knihovna používáme poněkud šířeji.

Hlavní stránka | On-line katalog | Akce a novinky | Projekty | Služby | O knihovně | Kontakty
Moje knihovna

Městská knihovna v Praze

Více než **2 000 000** knih | **50 000** autorů
Přes **100 000** audio nahrávek | **30 000** uměleckých děl

- Hledat všude -
Hledat

Rozšířené hledání

EN
DE
Téma měsíce - Harry Potter

Přihlaste se >

Staňte se čtenářem >

Staňte se on-line čtenářem zdarma
Výhody on-line členství

Nebo si začněte půjčovat knihy

Jak se stát čtenářem

! Bibliobus č. 2 bude z technických důvodů jezdit v omezeném provozu

Novinky
Pro studenty a učitele
Pro děti a maminky
Pro seniory
Zeptejte se

Připravujeme filmové projekce v únoru 2010

Kalendář všech akcí | Akce v ústřední knihovně

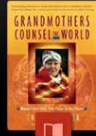
- Seminář **Knihovna a její město – odborný seminář** | 8.3.-9.3.2010
- Prednáška **Literatura faktu a odborná pojednání...** | 9.3.2010
- Harmonogram **Bibliobus č. 7 bude jezdit v omezeném provozu** | 8.3.-9.3.2010
- Změna **Bibliobus č. 2 bude jezdit v omezeném provozu až do odvolání**
- Novinka **Literatura faktu o holocaustu a nacismu**
- Harmonogram **Polemika nad vlivy počasí na návštěvnost...** | 8.3.-9.3.2010
- Všechny zprávy
- Blog aktuálně **Na magistrátu se dějí skutečně "zajímavé" věci** | 9.3.2010

- Hudební novinky
- Novinky v katalogu
- Nejlépe hodnocené knihy

- Nejlepší knihy pro děti roku 2009
- **Literatura faktu a odborná pojednání o holocaustu**
- Překlady i originály Salingerových knih

- Literatura faktu a odborná pojednání o holocaustu
- Překlady i originály Salingerových knih
- Nejlepší knihy pro děti roku 2009

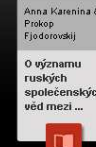
Literatura faktu a odborná pojednání o holocaustu

Všechny novinky

Naše projekty

Knihy zdarma a on-line

Průvodce knihovnou

Pro rodiče a děti

Všechny projekty

Rychlé odkazy

- [Mapa poboček knihovny](#)
- [Jak se stát členem](#)
- [Knihovní blog](#)
- [Informační středisko](#)
- [Bibliobusy](#)
- [Fotogalerie](#)
- [Mapa poboček knihovny](#)
- [Jak se stát členem](#)
- [Knihovní blog](#)

Zřizovatelem knihovny je hlavní město Praha

MKP je financována a podporována fondy EU

Fondy MKP dostupné v elektronické podobě

[RSS kanály](#) | [Prohlášení o přístupnosti](#) | [Kontakty](#)

[facebook](#)

2010 © Městská knihovna v Praze

Created by

obr. 4: homepage nových webových stránek MKP